

13.12.23р. 31гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. Особистісні чинники у світогляді людини на рубежі віків. Основні риси українського прозового модернізму (О. Кобилянська, М. Коцюбинський, В. Стефаник, В. Винниченко). «Нова школа» у прозі

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Перегляньте відеоурок. 10 клас. Українська література. Модернізм
<https://www.youtube.com/watch?v=vJ7UaxEvwdc>

1.1. Передумови розвитку літератури початку XX ст.

Процес розвитку української літератури початку XX століття відбувся на тлі загострення соціально-політичної ситуації. Перша російська революція 1905 року принесла громадському рухові два докорінні покращення:

- * припинено політику заборон та утисків української мови,
- * українцям дозволено об'єднуватися в організації.

Літературний процес кінця XIX — початку XX століття прийнято називати літературою «зламу віків». Письменники, що представляли цей період, орієнтувалися у творчості на західноєвропейські модерні літературні напрями і переносили нові мистецькі досягнення на український ґрунт. Великий вплив на митців мала філософія Шопенгауера, Ніцше, Фрейда. Письменники тепер намагалися проникнути в психологію людини, пізнати найтаємніші закутки свідомості, проаналізувати те, що було непідвладне розуму, а не описувати перипетії життя. В українській літературі відбувається синтез мистецтв, а загушеність письма призводить до панування малих форм — новел, оповідань, образів. Особлива увага мотивована до художньої деталі, зображення суспільних подій відбувається через ставлення до них людини.

Після етнографічного реалізму «Народних оповідань», критичного реалізму І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Івана Франка, О. Кониського, О. Пчілки на сцену виступає плеяда молодих і видатних письменників: Леся Українка, М. Коцюбинський, О. Кобилянська, В. Стефаник, М. Черемшина, Л. Мартович...

У західній літературі першими теоретиками модерності були Шарль Бодлер та Ф. Ніцше. Бодлер у статті «Художник модерного життя» писав: «Насолода, що ми її отримуємо від репрезентації сучасного, походить не лише з краси, якою його оздоблено, але його суттєві прикмети — бути сучасним. Митець повинен зосереджуватися на модерному, сучасному». Ніцше визначив усі ілюзії

попередньої епохи. Його праці — це бунт проти ери надії, певності, ентузіазму, віри в прогрес, механічності. Для модерністів людина є не походженням минулого, але того, що її оточує в сучасному.

1.2. Перехід до модернізму

Модернізація культури починалася з критики народництва в цілому та його естетики зокрема. Уперше слово «модернізм» у значенні художнього напрямку досить упевнено вжила Леся Українка в доповіді, виголошеній наприкінці 1899 р. в Київському науковому товаристві під назвою «Малорусские писатели на Буковине». Ця доповідь була початком діалогу, який у перспективі розмежує українських письменників на модерністів і народників. У статті виявилася не лише рішучість поетеси захищати нові явища, але й спроба мотивувати, наскільки вони потрібні народові.

Сьогодні літературознавці намагаються осмислити процес зміни художніх методів, стилів та напрямів у літературі кінця XIX — початку XX ст. і трактують його або як продовження критичного (чи, як його ще називають, класичного) реалізму, або як початок модернізму («ранній» модернізм). Проблема хронологічних рамок українського модернізму і критичного реалізму, а також письменників, яких називають модерністами чи реалістами, залишається дискусійною.

Традиційно вважається, що зачинателем українського модернізму був Микола Вороний. Готуючи в 1901 р. альманах «З-над хмар і долин» (вийшов у 1903 році), М. Вороний опублікував у «Літературно-науковому віснику» відкритий лист до українських письменників, у якому закликав надсилати твори, у яких були б «усунуті набік різні заспівані тенденції та вимушені моралі», де було б «хоч трошки філософії, де хоч клаптик яснів би... блакитного неба». Основна думка виступу М. Вороного виділялася чітко: він закликав писати інакше, «по-сучасному», оновлювати літературу, виходячи насамперед із суто художніх вимог і завдань.

Однак Іван Франко, схвально ставлячись до нових віянь в українській літературі, не міг змиритися з тими основними постулатами модернізму, які пропагував Микола Вороний. Іван Франко у вступі до поеми «Лісова ідилія» його назвав «ідеалістом непоправним», який вимагає від авторів:

Пісень давайте нам, поети,

Без тенденційної прикмети,

Без соціального змагання,

Без усесвітнього страждання,

Без нарікання над юрбою,

Без гучних закликів до бою...

Іван Франко утверджував думку про те, що «сучасна пісня не перина. вона вся пристрасть і бажання, і вся вогонь, і вся тривога, вся боротьба, і вся дорога.». У відповідь на його «Послання» Микола Вороний написав вірш «Іванові Франкові», якому передуює епіграф із Ш. Бодлера: «Предметом поезії є тільки вона сама».

Осередком західноукраїнських модерністів стало львівське видавництво «Молода муза», до складу якого увійшли Остап Луцький, Петро Карманський, Василь Пачовський, Богдан Лепкий, а на Східній Україні — київський журнал «Українська хата», у якому друкувалися Микола Євшан, Михайло Сріблянський...

«Молодомузівці» чітко орієнтувалися на Захід з його модерними ідеями та заперечували реалізм і народницьку традицію; зверталися до нових тем, насамперед краси, любові, журби, настроїв самогубства тощо. Поезія «молодомузівців» — це поезія форми, тобто модерну.

2. Теорія літератури

Модернізм — загальна назва літературних напрямів та шкіл ХХ ст., яким притаманні формотворчість, експериментаторство, тяжіння до умовних засобів, антиреалістична спрямованість.

Визначальні ознаки модернізму:

- * новизна та антитрадиціоналізм (*хоча модерністи ніколи не поривають із літературною традицією цілком*);
- * у творах затверджується перевага форми над змістом;
- * зосередження на «Я» автора, героя, читача;
- * психологізм, увага до внутрішньої боротьби роздвоєного людського «Я»;
- * широко використовуються такі художні прийоми, як «потік свідомості» та монтаж, що прийшов у літературу з кіномистецтва;
- * використання символу як засобу пізнання й відтворення світу;
- * ліризм (навіть у прозі, драматургії, публіцистиці);
- * естетизм.

3. Ознайомлення з новими термінами

Імпресіонізм — це витончене відтворення суб'єктивних вражень та спостережень, мінливих почуттів і переживань, коли картина дійсності складається ніби з окремих частин. Біля витоків українського імпресіонізму стояв Михайло Коцюбинський.

Неоромантизм (новоромантизм) — це поєднання реалістичного зображення життя з прагненням показати в яскравих образах високе призначення людини. Неоромантизм репрезентує у своїй творчості Леся Українка, Ольга Кобилянська.

Експресіонізм — це вираження внутрішнього світу людини, що супроводжується підкресленою яскравістю й емоційністю художнього твору. Найяскравішим представником експресіонізму став В. Стефаник.

Символізм — це зображення життя, за якого за зовнішнім конкретним смислом ховається інший, таємний, тобто на місці художнього образу виступає символ. Ознаки символізму відчутні в поезії О. Олесея, М. Вороного.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

Робота в зошитах

1. ЗАПИС ТЕРМІНІВ

Імпресіонізм — це витончене відтворення суб'єктивних вражень та спостережень, мінливих почуттів і переживань, коли картина дійсності складається ніби з окремих частин. Біля витоків українського імпресіонізму стояв Михайло Коцюбинський.

Неоромантизм (новоромантизм) — це поєднання реалістичного зображення життя з прагненням показати в яскравих образах високе призначення людини. Неоромантизм репрезентує у своїй творчості Леся Українка, Ольга Кобилянська.

Експресіонізм — це вираження внутрішнього світу людини, що супроводжується підкресленою яскравістю й емоційністю художнього твору. Найяскравішим представником експресіонізму став В. Стефаник.

Символізм — це зображення життя, за якого за зовнішнім конкретним смислом ховається інший, таємний, тобто на місці художнього образу виступає символ. Ознаки символізму відчутні в поезії О. Олесея, М. Вороного.

2. ЗАПИС ТЕЗ

Національно-визвольна боротьба сприяла творенню «Братства тарасівців», які закликали до об'єднання. Існування соціал-демократичного гуртка Івана Стешенка.

Відкриття пам'ятника І. Котляревському в Полтаві у 1903 р. перетворилося на маніфестацію української єдності.

Поява в Україні періодичних видань: «Хлібороб», «Рідний край», «Українська хата», «Громадянська думка».

Початок епохи модернізму в українській літературі.

Існування кількох літературних поколінь: І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний, М. Старицький, І. Франко, І. Карпенко-Карий; з'являється ціла плеяда молодих письменників, які мають загальноєвропейські погляди на розвиток літератури: Михайло Коцюбинський, Леся Українка, Ольга Кобилянська, Василь Стефаник, Володимир Винниченко.

Твори цих письменників відзначаються пошуком нових тем, відтворенням психології вчинків героїв, використанням нових тенденцій у літературі.

Розширення тематики творів: тема ролі інтелігенції в суспільстві; емансипація жінки, влада землі над людиною.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати матеріал підручника, законспектувати найістотніше.

Посилання на підручник:

<https://pidruchnyk.com.ua/392-ukrayinska-literatura-avramenko-paharenko-10-klas.html>

2. Дібрати цікаві факти про життя та діяльність Михайла Коцюбинського, підготувати по два запитання для «зустрічі з письменником».

3. Повторити матеріал про новелу як епічний жанр.